

SKLEROZA AMIOTROFIKE LATERALE (SËMUNDJA E MOTOR-NEURONIT)

**Valbona Rrahmani
Spanca**

*Specialiste e
Neurologjisë
Qendra Klinike
Universitare e Kosovës*

Skleroza amiotrofike laterale ndryshe njihet si motor neuron disease (MND) ose sëmundja e Lou Gehrigut dhe është një sëmundje e cila shfaqet për shkak të ndryshimeve degjenerative në qelizat motorike të palcës kurrizore, tringut trunor dhe kores motorike të trurit. Zakonisht lajmërohet ndërmjet moshës 50-70 vjeçe, por ekzistojnë raste me fillim në moshën deri 20 vjeçe dhe pas të 70-ave. Më e shpeshtë është te meshkujt. Incidenca e saj është 2 raste në 100.000 banorë në vit.

Etiologjia nuk është e njohur. Mendohet se ekzistojnë një numër i madh i faktorëve të cilët së bashku veprojnë në krijimin e jonormaliteteve klinike dhe patologjike. Një prej faktorëve mendohet se është pasojë e mungesës së disa prej faktorëve të rritjes - faktori i rritjes së nervave, faktori neurotrof me rrjedhje prej trurit dhe faktori i rritjes i ngjashëm me insulinën. Forma e trashëguar e ALS-së përbën 5-10% të rasteve (proteina SOD1 identifikohet si shkak i formës së trashëguar). Forma sporadike është forma më e shpeshtë, në 90-95% të rasteve. Hulumtime të shumta flasin për rolin e virusit në patogjenezën e ALS-së.

Gjetjet patologjike janë kryesisht në neurone. Ndryshimet kryesore janë tkurrja dhe humbja e neuronit (apoptoza), neuronet zhduken dhe zëvendësohen me qeliza gliale. Përpos qelizave të brinjëve të përparme dhe anësore të palcës kurrizore, atakohen bërthamat e nervit hipoglos, kurse okulogirët janë rrallë të atakuar.

Simptomat e ALS-së ndryshojnë shumë nga personi në person, në varësi të neuroneve të prekura. Në përgjithësi fillon me dobësi të muskujve që përhapet dhe përkeqësohet me kalimin e kohës. Shpesh pareza fillon në njërin dorë ose këmbë të anës së njëjtë dhe pastaj kalon në anën e kundërt, përpara përfshirjes së muskulaturës bulbare dhe muskujve të tjerë. Fascikulimet janë një prej shenjave kryesore të sëmundjes, këto janë të dukshme dhe tërheqin vëmendje. Muskujt e dorës atrofohen dhe për shkak të atrofisë së muskujve interosealë, shuplaka merr pamjen e skeletit, kurse më vonë shfaqen edhe kontrakturat

Simptomat më të shpeshta janë:

- Dridhje dhe spazma të muskujve veçanërisht të atyre në duar dhe këmbë.
- Humbje e kontrollit motorik në duar dhe krahë.
- Ndërrimi i disponimit, depresioni.
- Lodhje e vazhdueshme.
- Probleme me të folur.

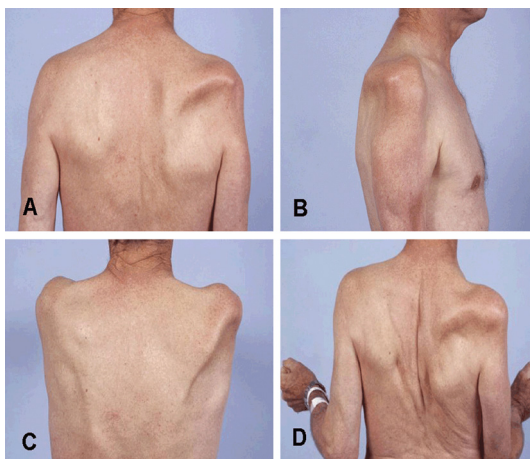
Te forma e avancuar dominojnë:

- Vështirësi në gëlltitje.
- Vështirësi në frymëmarrje.
- Paraliza e plotë e gjymtyrëve.

Shumica e pacientëve me këtë sëmundje kërkojnë konsultën e neurologut në një stad të avancuar për shkak të mos informimit të duhur për simptomat e kësaj sëmundjeje.

Diagnostikimi bëhet në bazë të pasqyrës klinike, ekzaminimit neurologjik, rezonancës magnetike të trurit dhe të palcës kurrizore (për eliminimin e disa sëmundjeve të caktuara si tumoret e trurit, siringomielia, ndryshimet degjenerative të qafës). Standardi i artë dhe metoda e zgjedhjes për diagnostikimin e kësaj sëmundjeje është elektroneuromiografia (EMNG). Nëse kemi dilema në diagnostikim atëherë kërkohet të përsëritet imazheria dhe EMNG-ja pas 3-6 muajve.

Ende nuk ka ndonjë medikament efikas për trajtimin e ALS-së. Në vitin 1995 u aprovua medikamenti i parë për trajtimin e kësaj sëmundjeje - riluzol - i cili ngadalëson dëmtimin e neuronit duke e zvogëluar sekretimin e glutamatit. Studimet klinike tek pacientët me ALS kanë treguar që ky bar zgjat jetën e pacientëve për disa muaj (3-6 muaj). Studimet e fundit kanë treguar edhe për një preparat të quajtur edaravone i cili jepet në mënyrë intravenoze, mekanizmi i veprimit i të cilit është po ashtu ngadalësimi i dëmtimit të neuroneve. Trajtimi tjetër është simptomatik dhe multidisiplinar me qëllim që të zvogëlohet shkalla e invaliditetit dhe të rritet cilësia e jetës së pacientëve me ALS.

Fatkeqësisht, sëmundja e ALS-së ka prognozë jo të mirë, pacientët vdesin nga insuficienca respiratore si pasojë e paralizës së muskujve të frymëmarrjes. Jetëgjatësia e pacientëve me sëmundje të tillë është diku 3-5 vite.

Literatura:

· Radojičić B. *Klinička Neurologija*. Beograd: Medicinska knjiga; 2011.

· Greenberg D, Aminoff M, Simon R. *Clinical neurology*, 10th ed. San Francisco: Cengage; 2018.

· Amyotrophic lateral sclerosis (ALS) - Symptoms and causes [Internet]. Mayo Clinic. 2022 [cited 20 June 2022]. Available from: <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/amyotrophic-lateral-sclerosis/symptoms-causes/>

Syzana Aličkaj
Prebreza

Specialiste e
Neurologjisë
Qendra Klinike
Universitare e Kosovës

Korrespondenca:
zanaalickaj@hotmail.com

